

סימן: תש"ק - 327.

מִיד תַּחֲלוּן בִּידָךְ כָּל נֶפֶשׁ / שְׁגוֹת וְזִדּוֹנוֹת לָךְ תּוֹדָה הַנֶּפֶשׁ

צִית לְהַמְצִיא כֶּפֶר לְנֶפֶשׁ / קָדוֹשׁ לְבַעֲבוֹר תִּבְרָכָךְ כָּל נֶפֶשׁ

וּמִן אֲבַחֲרֶהוּ קָרָאתָ עֲנוּי נֶפֶשׁ / פֶּשַׁע בְּלֹא דַעַת לֹא טוֹב לְנֶפֶשׁ

מֶל וְכָל פֹּעֵל לֹא יִמְלָאוּ נֶפֶשׁ / סִכּוּךְ אֲבָרִים תִּמְלֵא חַיִּית נֶפֶשׁ

עֲלֵם מִכָּל נֶהֱם יִצִּיאַת הַנֶּפֶשׁ / מִיתָה מְמַרְקֶת עוֹן חֲטָאת נֶפֶשׁ

לֵכֵן בְּכָל צָרָה אֲשַׁפֵּךְ לָךְ אֶת הַנֶּפֶשׁ / כְּצַפּוֹר מִפֶּח לְמִלֵּט בְּנוֹ נֶפֶשׁ

חַד כָּל הַנֶּפְשׁוֹת לָךְ כְּאַחַת נֶפֶשׁ / טְהוֹרִיךָ הַחֲדִלָּת מִכָּל טֵמָא נֶפֶשׁ

חֲשׁבוֹן וְדִין בְּעֵת תַּת כָּל נֶפֶשׁ / זָכָה וְטָהוֹרָה בִּהְיוֹת הַנֶּפֶשׁ

וְשׁוּבִי לְמִנוּחֶיכִי תֹאמַר לְנֶפֶשׁ / הֲלֹא בְצַרּוֹר הַחַיִּים תִּצָּרֵר הַנֶּפֶשׁ

10 דוֹרְשֵׁי הַגִּיּוֹן דַּת מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ / גּוֹי וְנִכְרִי בְהַעֲיָפָם נֶפֶשׁ

בְּכַף הַקֶּלֶע תִּקְלַע מֵהֶם הַנֶּפֶשׁ / אֱלֹהֶיךָ אֵל בְּאֵמָן אֲשֶׁא אֶת הַנֶּפֶשׁ:

לֵכֵן בְּכָל-לֵב וּבְכָל-מֶאֶד וּבְכָל-נֶפֶשׁ

אֵיחָד וְזָכָרְךָ תִּמִּיד נִשְׁפָּה וְשַׁחַר עַד-אֲשִׁלִּים לָךְ אֶת-הַנֶּפֶשׁ

פְּעָמִים בְּאַהֲבָה שְ�מַע אוֹמְרִים

כשאין אומרים פיוטי הקדושה (ולפי המנהג המאוחר גם לאחר הפיוט) אומרים

מִמְקוֹמוֹ הוּא יִפֵּן בְּרַחֲמִים / וְיַחַן עִם הַמִּיחָדִּים שְׁמוֹ

עָרַב וּבָקֵר בְּכָל-יּוֹם תִּמִּיד פְּעָמִים בְּאַהֲבָה שְׂמַע אוֹמְרִים.

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד

8 עַת תַּת: עַת תַּחַס פַּ עַת תַּחַס דַּ בַּעַת תַּחַס קַנְיָן עַבּוֹר עַת תַּחַס סַקְנָה עַת תַּחַס סַח קַנְיָן | כָּל נֶפֶשׁ: הַנֶּפֶשׁ בְּדַחֲקָה * סַקְנָה 26, 23
טוֹהוֹרָה א | בְּהִיּוֹת: צוּחוֹת קַנְיָן 24 - 9 בַּעַת תֹּאמַר פֶּן | נֶפֶשׁ קַנְיָן 25 - 10 דוֹרֵשׁ קַנְיָן | דַּחֲסִי | גּוֹי וְנִכְרִי: גּוֹי וְהַנִּכְרִי קַנְיָן 23 גּוֹי וְהַ
נִכְרִי קַנְיָן 24 גַּם רִשְׁעִים ס גַּם זִדִּים דְּפוּסִים | בְּהַעֲיָפָם קַנְיָן 26, 24 | הַקֶּלֶע: קֶלֶע אֲזַחֲב * פִּנְכִי קַנְיָן 26 | הַנֶּפֶשׁ: הַנֶּפֶשׁ בְּדַחֲקָה * סַקְנָה 26, 23
אֵל: אֲדוֹן קַנְיָן | אֶת הַנֶּפֶשׁ: נֶפֶשׁ חֲקִנְכִי * סַקְנָה 26, 24 | 12 לֵכֵן: אֲחֻלְלֵךְ הוֹסִי קַנְיָן | בְּכָל לִבּוֹ וּבְכָל מֶאֶד: בְּכָל מֶאֶד וּבְכָל לֵב אֲחֻק
בְּכָל מֶאֶד חֲסִי קַנְיָן 24 בְּכָל לֵב חֲסִי | בְּכָל עַת ס | אֶת זָכָרְךָ קַנְיָן | תִּמִּיד נִשְׁפָּה וְשַׁחַר: נִשְׁפָּה וְשַׁחַר תִּמִּיד פֶּן עָרַב וּבָקֵר ב
יּוֹם קַנְיָן 24 יוֹמָם וּלְיָלָה תִּמִּיד קַנְיָן | תִּמִּיד חֲסִי | לֵךְ חֲסִי | אֶת הַנֶּפֶשׁ: הַנֶּפֶשׁ ס נֶפֶשׁ חֲקִב * נִכְרִי קַנְיָן 26, 24.

נֶפֶשׁ מִטְמָא. 8 חֲשׁבוֹן וְדִין בְּעֵת תַּת כָּל נֶפֶשׁ בַּעַת שְׁכָל נֶפֶשׁ צִרִיכָה לַחַת דִּין וְחֲשׁבוֹן (אֲבוֹת ג' א'). זָכָה וְטָהוֹר
בִּהְיוֹת הַנֶּפֶשׁ כְּשֶׁתִּצָּא מִהַגּוֹף. 9 וְשׁוּבִי לְמִנוּחֶיכִי תֹאמַר לְנֶפֶשׁ עִשׂ תַּחֲלִי קִטּוֹ. הֲלֹא בְצַרּוֹר הַחַיִּים תּוֹצֵא
הַנֶּפֶשׁ עִשׂ שִׂיא כֹה כֹה וְהִיטָה נֶפֶשׁ אֲדוֹנִי צִרּוּרָה בְצַרּוֹר הַחַיִּים אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. 10 דוֹרְשֵׁי הַגִּיּוֹן דַּת מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ דוֹר
הַגִּיּוֹן הַתּוֹרָה שֶׁהִיא מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ (תַּחֲלִי יט ח). גּוֹי וְנִכְרִי בְהַעֲיָפָם נֶפֶשׁ כְּשֶׁתּוֹעֵף מֵהֶם הַנֶּפֶשׁ. 11 בְּכַף הַקֶּלֶע תִּקְוִי
מֵהֶם הַנֶּפֶשׁ עִשׂ שִׂיא כֹה כֹה (תַּחֲלִי) וְאֵת נֶפֶשׁ אוֹיְבֶיךָ יִקְלַעְנוּ בְּחוּךְ כֶּף הַקֶּלֶע, וְדִרְשׁוּהוּ (שְׁבַת דף קנ"ב ב') עַל גִּשְׁמָתוֹ
הַרְשָׁעִים, וְעִי' גִּיב פְּרָקִי רִא' לִיד. אֱלֹהֶיךָ אֵל בְּאֵמָן אֲשֶׁא אֶת הַנֶּפֶשׁ עִשׂ תַּחֲלִי כֹה א. פו ד. בְּאֵמָן, פִּי' בְּאֵמָנָה (י' כה א). 12 בְּכָל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ וּבְכָל מֶאֶד דְּבַר' ו ה. נִשְׁפָּה וְשַׁחַר עָרַב וּבָקֵר. עַד אֲשִׁלִּים לָךְ אֶת הַנֶּפֶשׁ
אֲמַסּוֹר לָךְ, כְּלִשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ (בִּרְק' א' ע' 1283 ועוד), וְעִי' מֵה שֶׁנֶּרְשַׁם לְפִיּוֹת הַלְקִירִי 'אוֹמֵץ אֲדִירִי' (מוֹסָף א' דר"ה), 7.

הַלֵּךְ דַּפּאָס קַנְיָן 26, 25 | נֶפֶשׁ אִס 2 לְבַעֲבוֹר: בַּעֲבוֹר קַנְיָן 23 בַּעֲבוֹרְךָ קַנְיָן 24 | תִּבְרָכָךְ: כִּי תִבְרָכְךָ דַּ תִּבְרָכְךָ קַנְיָן 24 3 בְּלֹא
בִּנְךָ 4 וְכָל פּוֹעֵל: לְכָל פּוֹעֵל אִס לְכָל (פּוֹעֵל חֲסִי) קַנְיָן 24 | לֹא יִמְלָאוּ: לֹא תִמְלֵא ק לֹא יִמְלָא וְ לֹא מִלֵּא קַנְיָן 24 |
קַנְיָן 23 | סִכּוּךְ: סִדּוֹר אִס 5 מִכָּל: מִכָּל חֵי נִכְךָ: הוּא קַנְיָן 24 | נֶהֱם: עִם קַנְיָן 24 | הַנֶּפֶשׁ: נֶפֶשׁ דּוּחֻקָה * נִכְרִי קַנְיָן 24 6 לֵכֵן:
קַנְיָן 26, 24 | בְּכָל צָרָה: וּבְיוֹם צָרָה אִס | נִשְׁפָּה קַנְיָן 23 | לֵךְ חֲסִי * סַקְנָה 23, 24 | אֶת הַנֶּפֶשׁ: נֶפֶשׁ קַנְיָן 26, 24 | חֲפֵן אֶת נֶפֶשׁ נִכְרִי קַנְיָן 23
ק 7 הַנֶּפֶשׁוֹת: הַנֶּפֶשׁוֹת כֵּן | לֵךְ: הֵן לֵךְ פ | כֹּאחַד ח | בְּאַחַת לֵךְ קַנְיָן 24 | הַחֲדִלָּת: הַבְּדִלָּת כַּקַּנְיָן 24 | מִכָּל טֵמָא: מִטְמָא קַנְיָן 24

מִיד תַּחֲלוּן בִּידָךְ כָּל נֶפֶשׁ עִשׂ אוֹיֵב יִי אֲשֶׁר בִּידוֹ נֶפֶשׁ כָּל חֵי, וְתַחֲלִי צֹא אֲבָל שְׂדֵי יִתְלוּן. שְׁגוֹת וְזִדּוֹנוֹת
תּוֹדָה הַנֶּפֶשׁ עִשׂ תַּחֲלִי לֹה הַאֲוֵדָה עֲלֵי פִשְׁעִי, בְּמִשְׁמַעוֹת 'אֲתוֹדָה'. 2 רִצִּית לְהַמְצִיא כֶּפֶר לְנֶפֶשׁ עִי' הַתְּשׁוּבָה
יֵת יוֹם כְּפוֹר (עִשׂ אוֹיֵב לֵג כֹּד מִצָּתִי כֶּפֶר). לְבַעֲבוֹר תִּבְרָכְךָ כָּל נֶפֶשׁ הַלְשׁוֹן עִשׂ בְּרָא' כו ד. 3 'צוּם אֲבַחֲרֶהוּ'
אֶת עֲנוּי נֶפֶשׁ עִשׂ יִשְׁעִי נֹחַ הַחֲזָה יִהְיֶה צוּם אֲבַחֲרֶהוּ יוֹם עֲנוֹת אָדָם נִשְׁפָּה. פֶּשַׁע בְּלֹא דַעַת לֹא טוֹב לְנֶפֶשׁ עִשׂ
יֵט ב גַּם בְּלֹא דַעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב, כִּנְרָאָה רִל פִּשְׁעִים שְׁאִינֶם גְּלוּיִים לְנוֹ אִינֶם טוֹבִים לְנֶפֶשׁ, מִפְּנֵי שְׁאִי אֲפֻשֶׁר לְהַתּוֹדוֹת עֲלֵיהֶם.
מֶל וְכָל פּוֹעֵל לֹא יִמְלָאוּ נֶפֶשׁ עִשׂ קַהֲלוֹ וְ כָל עַמֵּל הָאָדָם לְפִיּוֹהּ וְגַם הַנֶּפֶשׁ לֹא תִמְלֵא. סִכּוּךְ אֲבָרִים תִּמְלֵא
נֶפֶשׁ נִשְׁמַת אָדָם מִמְּלֵאָת אֶת סִכּוּךְ הָאֲבָרִים, הִינֵנו הַגּוֹף (עִשׂ אוֹיֵב יִי עוֹר וּבֹשֶׁר תִּלְבִּישֵׁנִי וּבַעֲצָמוֹת וְגִידִים תְּשׁוּכְכֵנִי),
מֶר חֲזוֹל בְּרִכּוֹת דָּף י' א' מֵה הַקֶּבֶד מֵלֵא כָל הָעוֹלָם אֵף הַנֶּשְׁמָה מִלֵּאָה אֶת כָּל הַגּוֹף. 5 נַעֲלָם מִכָּל נֶהֱם יִצִּיאַת הַנֶּפֶשׁ
תִּי יִצִּיאַת הַנֶּשְׁמָה אִינֶה בְּשִׁמְעָה, עִי' מִמֶּרְקָת עוֹן חֲטָאת נֶפֶשׁ לְפִי הַמִּשְׁנָה (יוֹמָם ח' ח') מִיתָה וְיוֹם הַכְּפּוֹרִים מִכְּפָרִים
עַתָּה שֶׁהַנֶּשְׁמָה יוֹצֵאת מִן הַגּוֹף... מִיתָה מִמֶּרְקָת עוֹן חֲטָאת נֶפֶשׁ לְפִי הַמִּשְׁנָה (יוֹמָם ח' ח') מִיתָה וְיוֹם הַכְּפּוֹרִים מִכְּפָרִים
הַתְּשׁוּבָה. 6 לֵכֵן בְּכָל צָרָה אֲשַׁפֵּךְ לָךְ אֶת הַנֶּפֶשׁ עִשׂ שִׂיא אֲטוֹ וְאֲשַׁפֵּךְ אֶת נֶפֶשִׁי לְפָנֶיךָ. כְּצַפּוֹר מִפֶּח
לְטַחַשׁ עִשׂ תַּחֲלִי קִבֵּר 2 נִשְׁפָּה כְּצַפּוֹר נִמְלָטָה מִפֶּח יוֹקִשִׁים. 7 יִחַד כָּל הַנֶּפֶשׁוֹת לָךְ עִשׂ יִחְזוּךְ יֵת דַּ הֵן
נִשְׁפָּה לִי הֵנָּה. טְהוֹרִירְךָ הַחֲדִלָּת מִכָּל טֵמָא נֶפֶשׁ הַטְהוֹרִים הַרְחַק מִנִּגְעֵת טֵמָא נֶפֶשׁ (וִיק' כב ד), רִל נִגְעֵת טֵמָא

BE NO PEACE, SAYS GOD, FOR THE WICKED. וְעַל נַשְׁמָתָן הוּא אוֹמֵר –
AND CONCERNING THEIR SOUL HE SAYS:^[11] וְאֵת נֶפֶשׁ אֵיבֶיךָ ,
“וְקִלְעָנָהּ בְּתוֹךְ כֶּף הַקֶּלַע” – AND AS FOR THE SOUL OF YOUR ENEMY,
MAY [GOD] SLING IT AS FROM THE HOLLOW OF A SLING!

A Baraisa further expounds this last verse:

It was taught in a Baraisa: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר – R'
ELIEZER SAYS: נַשְׁמָתָן שֶׁל צְדִיקִים גְּנוּזוֹת תַּחַת כִּסֵּא הַכְּבוֹד –
THE SOULS OF THE RIGHTEOUS ARE ENSCONCED BENEATH THE
HEAVENLY THRONE, וְהַיְוֵה נֶפֶשׁ אֲדֹנֵי צְרוּרָה בְּצִרוּר –
AS IT IS WRITTEN: MAY THE SOUL OF MY MASTER BE
BUNDLED IN THE BUNDLE OF LIFE with Hashem your God.^[12] וְשֶׁל
BUT as for [THE SOULS] OF THE WICKED,
THEY ARE PERPETUALLY CONFINED,^[13] וּמַלְאָךְ אַחֵר עוֹמֵד בְּסוֹף
AND AN ANGEL STANDS AT ONE END OF THE UNIVERSE
AND ANOTHER ANGEL STANDS AT THE
OTHER END OF THE UNIVERSE; וּמַקְלִיעִין נַשְׁמָתָן זֶה לָזֶה –
AND THEY SLING THE SOULS [OF THE WICKED] back and forth TO ONE
ANOTHER.^[14] וְאֵת נֶפֶשׁ אֵיבֶיךָ וְקִלְעָנָהּ בְּתוֹךְ כֶּף הַקֶּלַע” –
AS IT IS WRITTEN in the end of that verse: AND AS FOR THE SOUL
OF YOUR ENEMY, MAY [GOD] SLING IT AS FROM THE HOLLOW OF
A SLING.

The Gemara discusses the fate of those who were of intermedi-
ate merit, neither completely righteous nor completely wicked:
Rabbah said to Rav Nachman: שֶׁל – אָמַר לִיה רַבָּה לְרַב נַחֲמָן
And what of the intermediate persons? What is the
fate of their souls after death? אָמַר לִיה – [Rav Nachman]
replied to him: אֵיכָא שְׂכִיבָנָא לֹא אָמְרִי לְכוּ הָאֵי מִילְתָּא –
Had I died, I would not have been able to tell you about this matter.^[15]
But so said Shmuel on this issue: הָאֵי אָמַר שְׂמוּאֵל
Both these and those, i.e. the souls of the wicked
as well as the souls of the intermediate, are handed over to the
angel Dumah.^[16] הִלְלוּ יֵשׁ לָהֶן מְנוּחָה – However, these souls of
persons who led intermediate lives have rest in the Heavenly
sphere; הִלְלוּ אֵין לָהֶן מְנוּחָה – whereas those souls who led wicked
lives have no rest.^[17]

The Gemara further expounds a verse cited above:
צְדִיקִים דְּהוּוּ עֲפָרָא – Rav Mari said: אָמַר (לִיה) רַב מְרִי
Even the bodies of the righteous are destined to become
the grave;^[18] וְיִשָּׁב הָעָפָר עַל-הָאָרֶץ בְּשָׁהִיָּה –
universal fate of man, as it is written: And the dust sha-
to the earth as it was.^[19]

A related incident:

There were or diggers who were digging on the land of Rav Nachman
unwittingly came upon a corpse, that of Rav Achai bar Y
a sage who had died generations earlier; רַב אַחַאי בַּר
and, having been disturbed in the grave, the body
Achai bar Yoshiyah snorted at them. רַב לִיה לְרַב נַחֲמָן
Frightened, those who had been digging came back and
Rav Nachman: נָחַר בֶּן נִבְרָא – A dead man snorted
[Rav Nachman] then came to the grave
said to [the corpse]: מָאן נִיהוּ מֵר – Who are you?^[20]
[The corpse] replied to [Rav Nachman]: אֲנִי בַר
I am the body of Achai bar Yoshiyah.

The Gemara relates an ensuing discussion between Rav
man and the body:

[Rav Nachman] said to [the corpse]: How is
your body has not decomposed? וְלֹא אָמַר רַב מְרִי – But
Even the bodies of righteous are destined to become dust in the grave?^[21]
[The corpse] replied to him: וּמִנֵּי מְרִי – And just
this Mari whom you quote? דְּלֹא יִדְעָנָא לִיה – I do not
him, and I pay no mind to his words. אָמַר לִיה –
[Rav Nachman] replied to [the corpse]: וְהָאֵי קָרָא בְּתִיב – But
not just Rav Mari who has said this; it is a verse writt
Scripture that declares the very same: הָעָפָר עַל-הָאָרֶץ
And the dust shall return to the earth as it
Clearly, then, it is the way of things that a corpse turns to d
the grave; why has your body not done so?^[22]

The corpse retorts:

[The body] of Rav Achai then said to [Rav Nachman]

NOTES

11. I Samuel 25:29.

12. Anthropomorphically speaking, the souls will be in close proximity to God, under the throne upon which He sits (see *Rashi*).

Explicating the words צְרוּרָה חַיִּים, bundle of life, Rambam (*Hil. Teshuvah* 8:3) states that the phrase denotes eternal life. Rambam characterizes this state of immortality, in which the soul delights in the presence of its Creator, as a condition of unimagined bliss, being the very greatest reward attainable.

13. The souls of the wicked are pictured as being trapped in the hollow of a sling (בְּתוֹךְ כֶּף הַקֶּלַע; see below), implying that they are confined as a stone is in the pocket of a sling (marginal gloss to the Vilna edition).

14. *Maharal* interprets our Gemara in the following vein: To live a righteous life is to live a life carefully balanced between extremes of behavior. The wicked, on the other hand, lead lives that incline dangerously towards one extreme or another, lacking the discipline to achieve balance. Such lives are characterized by instability and violent shifts from one pole to another – thus, fittingly, the same applies after their death. Their souls are portrayed as hurled “from one end of the universe to another,” as even in the grave they will be unable to find stability or lasting repose.

Maharsha adopts a different interpretation, seeing our Gemara as alluding to the doctrine of גִּלְגּוּל, transmigration of the soul. The soul of one who led a wicked life is not permitted to find rest after the person's death; rather, it must return to earth as the soul of another person. If that second person lives a righteous life, the soul is permitted to rest after that person's death; however, should that person, too, lead a sinful life, the soul repeats the process yet again. Thus, the soul of a wicked person is “hurled” from person to person, and lifetime to lifetime.

15. Rav Nachman was one of the few who had heard Shmuel's teaching concerning this mystery. Had he died without relating it to an knowledge of the teaching would have been lost to the world *Yehoyada*.

16. Dumah [literally: silence] is the name of the angel who oversees spirits of the dead (*Rashi*). The capacity of speech is what distinguishes man when he is alive; thus, his death is associated with silence (*Maharal*).

17. Rather, they are “flung from place to place,” as mentioned elsewhere (see above, note 14).

18. I.e. the bodies of the righteous will eventually rot and become just like the bodies of other persons (see *Rashi*).

19. *Ecclesiastes* 12:7; see above, note 3.

20. Literally: Who is the master?

21. *Maharal* explains the entire discussion between Rav Nachman and the corpse allegorically. In *Maharal's* interpretation, for example, Rav Nachman realized that R' Achai's soul had been spiritually pained some way by the disturbance of its corpse by the diggers. Rav Nachman was puzzled by this, however, for he had been under the impression that eventually, as a corpse decomposes, the last residual bonds between soul and the body in which it used to reside are broken. This, indeed, how Rav Nachman understood the import of Rav Mari's teaching “the bodies of the righteous become dust”; i.e. eventually, as the body ceases to exist as a physical entity, the soul ceases to care about its R' Achai's pain at the disturbance of his grave many generations after his death, however, seemed to contradict this notion.

For a completely different explanation of this teaching...